

УДК 327.5 (569.1/4)

ТРИГУБ П.М., ЧЕРНИШОВ І.В., Миколаївський державний гуманітарний університет ім. Петра Могили

Тригуб Петро Микитович (1935 р.н.). У 1958 р. закінчив історичний факультет Харківського державного університету ім. О.М. Горького. Доктор історичних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, дійсний член Української академії історичних наук, завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили. Має понад 150 публікацій, серед них 12 монографій та навчальних посібників. Нагороджений орденом "За заслуги" III ступеня. Коло наукових інтересів – історія України, Україна в міжнародних стосунках, аграрна історія України, історичне краєзнавство.

Чернишов Ігор Вікторович (1987 р.н.) Студент IV курсу Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили.

ПАЛЕСТИНСЬКА ПРОБЛЕМА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

У статті розглядається одна з найгостріших конфліктних ситуацій на Близькому Сході – палестинська проблема і вказані вірогідні шляхи її вирішення: надання арабському населенню Палестини державності, територіальне розмежування з Ізраїлем, врегулювання питання про біженців, доля Єрусалима, ліквідація розколу в палестинському русі, відмова від насильства.

In article one of the sharpest disputed situations in the Near East - the Palestinian problem is considered and probable ways of her decision are specified: granting to the Arabian population of Palestine of statehood, territorial delimitation with Israel, settlements about refugees, destiny of Jerusalem, liquidation of split in the Palestinian movement, refusal of violence.

В 1947 р. РБ ООН прийняла рішення про створення на території Палестини двох нових держав – арабської і єврейської, але внаслідок багатьох війн арабська держава так і не була організована. Саме з цього часу і виникає палестинська проблема, яку намагаються вирішити понад 60 років. З самого свого початку ця проблема була в центрі уваги світового співтовариства, не дивно, що вона є такою актуальною протягом такого тривалого часу.

Важливим фактором, що впливає на ситуацію на Близькому Сході, є те, що Ізраїль не визнаний арабським світом, а з деякими державами він знаходиться в стані війни, бо немає підписаних мирних угод. Ісламський чинник відіграє не менш важливу роль у палестинській проблемі. Разом всі ці фактори роблять проблему найскладнішою для розв'язання, і тому всі спроби її вирішення закінчувалися невдачею. І до цього часу вона є в центрі уваги світового співтовариства.

У СРСР близькосхідна, зокрема палестинська проблема почала розглядатися в наукових працях

і дослідженнях, головним чином, з другої половини 50-х років. З великої кількості дослідників даної теми можна назвати: Є. Дмитрієва, В. Кисельова, І. Звягельську [1] та ін. На даний час з усіх країн СНД саме Росія має найкращих фахівців з Палестинської проблеми. Тут створені установи, які займаються близькосхідною проблемою: інститут вивчення Ізраїлю та Близького Сходу, інститут Сходознавства та інші центри наукових досліджень. Все це сприяє великій кількості публікацій, які присвячені цій проблемі. В Україні В. Бруз, О. Коппель [2] та інші приділяють досить велику увагу проблемі близькосхідного врегулювання. Однак всі їх праці тільки частково торкаються Палестинської проблеми. Найбільш розроблена Палестинська проблема в зарубіжній історіографії. У вісімдесятих роках з'являється досить велика кількість робіт, у яких досліджуються нарізноманітніші аспекти арабо-ізраїльського конфлікту [3]. Автори, виходячи з аналізу літератури, ставлять своєю метою висловити свій погляд на палестинську проблему.

28 вересня 2000 р. лідер блоку “Лікуд” – головної політичної групи традиціоналістів у Ізраїлі – А. Шарон демонстративно відвідав у супроводі своїх прихильників Храмову гору в центрі Єрусалима, де знаходиться священна для іудеїв Стіна плачу. А також третя за значенням для мусульман мечеть Аль-Акса. Ця акція була сприйнята ісламістами як публічна образа ісламу, що стало приводом до початку другої інтифади, яка швидко переросла у масштабну диверсійно-терористичну війну. Не дивлячись на зусилля ізраїльської армії і поліції, повністю захистити мирне єврейське поселення від ударів диверсантів-смертників не вдалося, воно зазнавало великих втрат. Обраний у лютому 2001 р. прем’єр-міністром Ізраїлю А. Шарон, який позиціонував себе за людину “залізної руки”, активізував дії ізраїльської армії проти баз палестинських бойовиків і знищенню їх військових і політичних керівників. Справа дійшла до штурму офіційної резиденції Я. Арафата в місті Рамалла. Не дивлячись на це інтифада продовжувалась.

У червні 2001 р. з’явилася нова ініціатива, висунута сформованою групою конспонсорів мирного урегулювання у складі: США, Росії, ЄС і ООН, що передбачала поетапне (протягом трьох років) створення політичної держави на території західного берега річки Йордан і сектора Газа з наступним встановленням постійних кордонів між ними і Ізраїлем. А. Шарон підтримав цю ідею, а Я. Арафат, погодившись з нею в принципі, висунув кілька застережень. Ізраїльський уряд приступив до односторонньої реалізації тих її положень, які стосувалися виводу ізраїльських військ і ліквідації єврейських поселень. Потім цей процес отримав назву “одностороннього розмежування”.

30 квітня 2003 р. Держдепартамент США опублікував новий план близькосхідного врегулювання під назвою “Дорожня карта”, який був підтриманий Росією, а також ЄС і ООН. Проект передбачав поетапне проведення переговорів між палестинськими і ізраїльськими сторонами під егідою “четвірки” міжнародних посередників (США, Росія, ЄС, ООН) з метою добитися припинення насильства і терору на першому етапі (2003 р.), створення палестинської держави в тимчасових кордонах на другому етапі (червень – грудень 2003 р.) і припинення конфлікту на третьому етапі (2004-2005 р.). До завершення миротворчого процесу “четвіркою” мала бути скликана міжнародна конференція з проблем Близького Сходу. Логічним продовженням послідовних зусиль міжнародного співтовариства з врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту було прийняття Радою Безпеки ООН резолюцію № 1515, в якій висловлюється підтримка “Дорожньої карти” і міститься заклик до сторін виконувати її положення у співробітництві з “четвіркою”. Палестинське керівництво підтримало цей план і виразило готовність добитися

його повного виконання, не дивлячись на негативне ставлення до нього радикальних палестинських організацій і рухів. Що стосується Ізраїлю, то уряд А. Шарона обумовив його прийняття внесенням 14 поправок. Але цей план також не був реалізований і збройні сутички між палестинцями і ізраїльтянами продовжувалися. [4].

В 2002 р. групою ліберально настроєних політиків і прихильників миру з числа ізраїльтян і палестинців та незалежних експертів на чолі з колишнім президентом Фінляндії М. Ахтісаарі і прем’єр-міністром Австралії Г. Евансом, був висунутий план врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту (“Женевський документ”). План передбачав необхідність визнання Ізраїлем “держави Палестина” і негайне визнання палестинською державою держави Ізраїль.

Обидві сторони повинні були узяти зобов’язання утримуватися від застосування або загрози застосування сили. Передбачався також широкий набір зобов’язань у цілях зміцнення режиму безпеки, протистояння небезпеці тероризму. Ізраїль і Палестину закликали спільно працювати в цілях формування системи безпеки і стабільності на Близькому Сході.

На думку групи, фінальна палестино-ізраїльська мирна угода повинна була містити такі компоненти:

- створення палестинської держави на землях, окупованих Ізраїлем після 4 червня 1967 р. Палестина стає демілітаризованою державою, в якій розміщуються багатонаціональні сили на чолі з представниками США для забезпечення задовільного вирішення проблем внутрішньої безпеки;
- Ізраїль зберігає суверенітет над Західним Єрусалимом і єврейськими житловими кварталами Східного Єрусалима. Ці райони в своїй сукупності утворюють “столицю Ізраїлю”;
- палестинці отримують суверенітет над арабськими кварталами Східного Єрусалима. Ці райони утворюють “столицю” Палестинської держави;
- у районі старого міста в Єрусалимі запроваджується спеціальний режим, при якому Храмова гора переходить під контроль палестинців, а Стіна Плачу – ізраїльтян. При цьому передбачається, що буде заборонено без попередньої згоди сторін проводити якінебудь будівельні або археологічні роботи в районі Храмової гори;
- проблема біженців повинна бути розв’язана на основі резолюції ООН № 194 від 11 грудня 1948 р. з виплатою палестинцям “справедливої фінансової компенсації” і наданням ним фінансової допомоги в цілях будівництва нового житла, “право на повернення” на територію власне Ізраїлю обмежувалося випадками возз’єднання сімей або здійснення інших гуманітарних програм;

– пропонувалося, щоб при розробці остаточної угоди обидві сторони дали обіцянку утримуватися від пред'явлення в майбутньому яких-небудь нових претензій.

План групи експертів передбачав участь міжнародного співтовариства в гарантіях майбутньої палестино-ізраїльської угоди. Малося на увазі піти на розміщення в Палестині багатонаціональних сил по підтримці миру, направити в Старе місто Єрусалим міжнародні поліцейські загони.

Для Сирії і Ізраїлю група міжнародних експертів розробила таку схему досягнення врегулювання:

- відведення ізраїльських військ на лінії 4 червня 1967 р.;
- передача під суверенітет Сирії ділянок території аж до Тіверіадського озера і річки Йордан з отриманням виходу до прилеглих водних акваторій. Ізраїлю передавалися власне акваторії Тіверіадського озера і річки Йордан з виходом на прилеглі території;
- організація демілітаризованих зон і зон із зниженою кількістю збройних сил і озброєнь;
- створення багатонаціонального моніторингового механізму на користь забезпечення безпеки і виконання рішень;
- Сирія і Ізраїль повинні були негайно після підписання мирної угоди встановити між собою дипломатичні відносини.

Проект угоди між Ліваном і Ізраїлем включав такі положення, як заборона на розміщення яких-небудь нерегулярних воєнізованих груп у зоні зіткнення між двома країнами (південь Лівану – північ Ізраїлю) [5].

План групи експертів дістав великий резонанс у країнах-членах “четвірки” міжнародних посередників, а також у більшості держав регіону. Проте впровадити в практичну площину обговорення заходів, що пропонувалися, не вдалося як через позицію арабів Палестини, так і Ізраїлю.

Сподівання на зміни в суспільній свідомості арабського світу пов'язували з “новою сторінкою”, яка відкрилася після смерті Я. Арафата. Ряд спостерігачів припускали, що Єгипет і інші арабські країни будуватимуть свою політику з розрахунку на зговірливість майбутнього керівництва Палестинської національної адміністрації. Тим паче, що перспектива створення незалежної палестинської держави була близька як ніколи. Країни регіону були готові допустити: що на світ з'явиться демократична держава Палестина і між нею та Ізраїлем запанує мир. Президент США Джорж Буш був упевнений, що 2005 р. принесе мир на Близький Схід [6].

На початку грудня 2004 року, глава Виконкому ОВП і основний претендент на пост палестинського президента Махмуд Аббас виступив із заявою, що палестинці готові відновити мирні переговори з Ізраїлем. “Ми зобов'язані вести

діалог з ізраїльтянами”, – підкреслив він. Шарон і Аббас ще в листопаді заявили в окремих інтерв'ю американському тижневику “Ньюсуїк”, що готові зустрітися і провести переговори. “Коли палестинці висловлять бажання зустрітися, ми проведемо переговори”, – сказав Шарон. Аббас заявив, що після виборів ПНА він “готовий до зустрічі з Шароном у будь-який час” [7]. Він також відзначив, що після смерті Я. Арафата Палестинці і Ізраїльтяни отримали шанс для просування в мирному процесі. “Якщо ми його упустимо, зможемо докоряти в цьому лише себе самих” [8].

Міністри закордонних справ і представники міжнародних організацій зробили безпрецедентну кількість поїздок до Ізраїлю і палестинської автономії. Побував тут і голова Всесвітнього банку Джеймс Вульфенсон. Основною темою його візиту було відновлення палестинської економіки. Він зустрівся з Махмудом Аббасом, прем'єр-міністром палестинської автономії Ахмедом Курей, членами палестинського уряду в Рамаллахе на Західному березі річки Йордан. В Єрусалимі він провів переговори з А. Шароном [9].

Ізраїль і Палестинська національна адміністрація прихильні ідеї мирної і координованої реалізації програми розмежування вивід поселень з сектора Газа і частини Західного берега річки Йордан. Про це повідомила 19 червня 2005 р. держсекретар США Кондоліза Райс після закінчення переговорів у Єрусалимі з прем'єр-міністром Ізраїлю А. Шароном. Напередодні вона зустрічалася на Західному березі з главою ПНА Махмудом Аббасом. Райс також вказала, що будівлі поселенців у секторі Газа будуть зруйновані після евакуації звідти Ізраїльських структур [10].

Держсекретар підкреслила, що два дні переговорів з палестинцями і ізраїльтянами переконали її, що сторони розділяють упевненість у тому, що вивід поселень повинен відбуватися м'яко і мирно. Райс назвала програму розмежування “історичним кроком”, який дозволить перезапустити мирний план “Дорожня карта” і створити незалежну палестинську державу [11].

Програма розмежування з Палестинцями передбачає вивід всіх ізраїльських структур з сектора Газа і 4 поселень з північної частини Західного берега річки Йордан. У Рамалле Райс провела переговори з палестинським керівництвом.

21 червня відбулася зустріч Шарона і голови Палестинської національної адміністрації Махмуда Аббаса. Головна тема зустрічі – це координація програми розмежування. Після переговорів у Рамалле на західному березі річки Йордан з главою Палестинської національної адміністрації Махмудом Аббасом Райс закликала ізраїльтян і палестинців координувати реалізацію програми розмежування “обидві сторони повинні

зробити свою частину роботи для того, щоб вивід з сектора Газа був мирним” [12].

За словами Шарона, він не знайшов ніяких змін у позиції США щодо Ізраїлю: “Американці знають нашу позицію, яка полягає в тому, що перехід від плану розмежування до “Дорожньої карти” залежить від повного припинення терору, роззброєння палестинських терористичних організацій, реформування адміністративних структур автономії і виконання інших зобов’язань, узятих на себе палестинською стороною”, – сказав Шарон. Глава уряду назвав візит держсекретаря США до Ізраїлю “важливим і вдалим” [13].

Державний секретар США закликала Аббаса в ході переговорів у Рамалле 18 червня докласти максимум зусиль, щоб покласти край насильству в регіоні. Проте глава американського зовнішньополітичного відомства відзначила, що палестинцям “необхідно зробити набагато більше, активно використовувати сили безпеки для боротьби з беззаконням і тероризмом”. Аббас запевнив главу американської дипломатії, що палестинці готові співробітничати з Ізраїлем з тим, щоб евакуація ізраїльських структур з сектора Газа пройшла мирно і без збоїв [14].

Аббас після зустрічі з Райс заявив, що для просування мирного процесу і остаточного врегулювання конфлікту необхідне звільнення Ізраїлем палестинських ув’язнених, яких нараховувалося на той час понад 7 тис. Аббас також підтвердив готовність палестинської сторони координувати з Ізраїлем вивід поселень з сектора Газа в рамках програми розмежування. “Ми готові до реформ і миру, ми готові до повної координації програми розмежування, що передбачає вивід всіх ізраїльських структур з сектора Газа і до подальшого повного виводу поселень із Західного берега Йордан”, – сказав палестинський лідер [15].

19 червня – фактично відразу після початку зустрічі Шарона з Райс – палестинські бойовики напали на ізраїльську армійську позицію в секторі Газа. Відповідальність за ці напади узяли на себе відразу дві палестинські озброєні організації [16]. Цей напад фактично зірвав мирні переговори.

На парламентських виборах, які відбулися у лютому 2006 р., очолюваний Аббасом рух “Фатх” зазнав поразки. Перемогу отримав “ХАМАС”, який заявив, що ні про ніякий компроміс з Ізраїлем не може йти і мови, і він не вважає себе зобов’язаним раніше підписаними угодами [17].

Виникає питання: як результати цих виборів можуть вплинути на тимчасові межі терміново створеної Палестинської держави? Чи буде в нього із самого початку включена Газа, де особливо сильні позиції ХАМАС? Після проголошення “Дорожньої карти” і другої “інтифади” Шарон і змінивший його Є. Ольмерт почали проводити односторонній курс на встановлення

“безпереговорних кордонів” Ізраїлю і оточення їх стіною. Ольмерт навіть зондував можливість повернути Йорданії окупований у 1967 році Західний берег – звичайно, без Східного Єрусалима і земель, вже заселених ізраїльтянами. Є. Ольмерт проголосив про продовження реалізації плану одностороннього розмежування, у відповідності з котрим територія Ізраїлю буде відгороджена від ПНА бетонною стіною (завершення будівництва якої намічено на кінець 2008 р.), а ізраїльські війська виведені до 2010 р. Стіна, яка символізує “постійний кордон” Ізраїлю, в основному проходить по тим лініям перемир’я, які були встановлені після першої арабо-ізраїльської війни 1948-1949 рр. Виключення складає тільки Єрусалим, який передбачається зберегти як “єдину і неподільну столицю Ізраїлю”, і анклав на Західному березі річки Йордан, де знаходяться основні блоки єврейських поселень. Припускається, що у виді компенсації за нього ПНА виділять вдвоє більшу площу в іншому місці. Прийняття плану “одностороннього розмежування” не можна розглядати як перемогу “миротворців”, оскільки воно означало крах самої доктрини “Великого Ізраїлю” в цілому і перехід до політики ізоляціонізму в регіоні. У військовому відношенні будівництво майже 400 км. стіни не можна інтерпретувати не інакше як відмову від активної на користь пасивної оборони. Оскільки немає серйозних підстав сумніватися, що план “одностороннього” розмежування буде повністю реалізовано, то до 2010 р. складеться принципіально нова ситуація – завершиться четверта і почнеться п’ята стадія близькосхідного конфлікту. Одностороннє встановлення кордонів – справа ненадійна, бо постійно може бути оскаржена сусідами, а в даному випадку – це ПНА. Згідно із планом “одностороннього розмежування” у Ізраїлю опиниться близько 75 %, а в ПНА – менше 25 % території Палестини. Такий розділ Палестини не відповідає резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 181, а таким чином, з міжнародно-правової точки зору він нелегітимний. Палестинці мають підстави для продовження боротьби за повернення незаконно захоплених земель [18]].

У січні 2007 року король Йорданії Абдалла II попередив, що всім доведеться заплатити дуже високу ціну, якщо палестинська проблема не буде врегульована 2007 року. Йорданія “відчувала” тоді готовність США рухатися вперед до втілення в життя ідеї створення двох держав за умови остаточного врегулювання навколо статусу Єрусалима і вирішення проблеми палестинських біженців і прагнучи скористатися цією ситуацією на користь всього регіону.

Через декілька місяців Абдалла II вимушений був знову озвучити свої побоювання, що час проходить даремно, і, якщо не поквартитися з реалізацією арабської мирної ініціативи (яка

передбачас, зокрема, визнання арабами єврейської держави в обмін на його відхід із завойованих у 1967 році палестинських територій, включаючи Східний Єрусалим), Ізраїль і палестинці “багато що втратять” [19].

Можна сказати, що надіям монарха, який виступав одним із ключових посередників у близькосхідному врегулюванні, не судилося збутися, не дивлячись на всі декларації палестинського керівництва про їх наміри проголосити незалежну державу до кінця 2007 року. Про це засвідчила конференція в Аннаполісі (США) в листопаді 2007 р.

Головним каменем спотикання став власне підсумковий документ, який спочатку був покликаний стати метою зустрічі лідерів чотирьох десятків країн світу в США. Палестинці вимагали, щоб він визначав принципи і терміни остаточного мирного врегулювання. Ізраїль, навпаки, відмовлявся говорити про конкретні речі на даному етапі. У свою чергу, ізраїльтяни вважають далеко не достатнім заходи палестинської адміністрації по боротьбі з тероризмом.

Після Аннаполіса пройшло ще дві зустрічі — одна в Парижі, інша – в Москві, де відбулася ще одна конференція з метою оцінки досягнутого на переговорах. 17 грудня в Парижі відбулися міжнародна конференція країн-донорів з надання допомоги палестинцям, причому, вперше вона проводилася на міністерському рівні, і одночасно – засідання близькосхідного “квартету” міжнародних посередників у складі Росії, США, Європейського союзу і ООН.

У столиці Франції пройшла Міжнародна конференція донорів для Палестинської держави, в якій взяли участь представники 90 країн і міжнародних організацій. Серед її учасників – генеральний секретар ООН Пан Гі Мун, держсекретар США Кондоліза Райс, глава МЗС Ізраїлю, голова Палестинської національної адміністрації (ПНА) Махмуд Аббас, спецпредставник міжнародної “четвірки” по близькосхідному врегулюванню Тоні Блер. Делегацію Росії очолював міністр закордонних справ Сергій Лавров.

Ще перед відкриттям зустрічі багато експертів сходилися на думці, що по суті вона є продовженням конференції в Аннаполісі. Паризький форум був покликаний забезпечити фінансову підтримку створенню палестинської держави протягом зусиль, зроблених на зустрічі в Аннаполісі [20].

Конференція переслідувала і політичні цілі. Президент Франції Ніколя Саркозі виступив з пропозицією про розміщення на палестинських територіях міжнародних сил. Ці сили, на його думку, могли б надати підтримку палестинським службам безпеки. Звертаючись до делегатів, він підкреслив, що “цей форум повинен сприяти поетапному формуванню сучасної палестинської держави”. Франція призвала Ізраїль “невідкладно

вжити заходів для повного припинення створення поселень на палестинських територіях”.

Голова Палестинської національної адміністрації Махмуд Аббас закликав Ізраїль припинити “всі дії по колонізації” палестинських територій. Він висловив надію, що Ізраїль “припинить створення поселень на палестинських територіях і демонтує 127 незаконних поселень, які виникли з 2001 року”. Аббас також відзначив, що обмеження пересування на західному березі річки Йордан, де Ізраїльтяни створили близько 500 блокпостів, і блокування сектора Газа ставлять під загрозу створення палестинської держави і “можуть перешкодити програмі мирного процесу”.

Палестинський лідер висунув ряд додаткових вимог до Ізраїлю. Він висловився за відновлення роботи палестинських установ у Єрусалимі, які були закриті, зажадав припинення створення військових блокпостів і будівництва “стіни відчуження”, а також звільнення палестинських ув’язнених з Ізраїльських в’язниць.

Все ж таки форум мав явну економічну спрямованість. Головним пунктом його порядку денного було виділення Палестині коштів на здійснення плану економічних і соціальних реформ, який представив у Парижі палестинського прем’єр-міністра Салям Файяд.

Палестинські власті заявили, що в найближче триріччя (2008-2010 рр.) їм буде потрібно 5,6 млрд. доларів, щоб гарантувати асигнування на формування палестинських інститутів державності і реалізувати проекти, направлені на поліпшення повсякденного життя Палестинців.

Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун звернув особливу увагу на необхідність сприяти відновленню економічної діяльності в секторі Газа. “1,4 млн. людей живуть зараз в секторі Газа в жахливих умовах”, – підкреслив генсек ООН.

Сектор Газа в значній мірі ізолюваний від навколишнього світу: Ізраїль ввів економічну блокаду сектора Газа, який з червня 2007 року контролюється рухом ісламізму “ХАМАЗ”.

Пан Гі Мун запевнив, що ООН “зробить все від неї залежне, щоб захистити всіх, кого торкнувся цей конфлікт”. “Якщо не вжити глобальніших заходів, економічна ситуація в секторі Газа може ще більш погіршитися, і це може привести до небезпечних наслідків”, – сказав генеральний секретар ООН.

Держсекретар США Кондоліза Райс, у свою чергу, заявила: “ця конференція є останньою надією палестинської держави на те, щоб уникнути краху”. Американська дипломатія призвала світову спільноту “надати підтримку палестинській адміністрації, запропонувавши їй реальну і відчутну допомогу”. Вона повідомила, що Вашингтон вирішив виділити Палестинцям 555 млн. доларів.

Як стало відомо, Франція передасть Палестині приблизно 300 млн. доларів, стільки ж

виділять Німеччина, Кувейт і Об'єднані Арабські Емірати. Європейський союз асигнує 650 млн. доларів. Як результат остаточно сума, виділена світовою спільнотою Палестині, склала не 5,6 млрд. доларів, як просили палестинські власті, а 7,4 млрд. доларів. Допомога буде надана протягом трьох років. 2,9 млн. доларів з цієї суми буде внесено безпосередньо до бюджету палестинської держави на 2008-й рік.

Учасники конференції зажадали від Ізраїлю поліпшити можливості пересування на палестинських територіях, щоб міжнародна допомога могла принести свої плоди. Вони прийшли до думки, що "успіх плану реформ залежить від співпраці всіх сторін: Палестинської автономії, країн-донорів і Ізраїлю" [21].

Політичні спостерігачі відзначають, що хоча на даному етапі було поновлено мирні переговори між Палестиною і Ізраїлем, але до терор під питанням залишається готовність обох сторін йти до кінця по шляху мирного розвитку регіону.

Річ у тому, що між Палестиною і Ізраїлем зберігаються корінні розбіжності з ключового питання. Ізраїль наполягає, що вона є країною євреїв, а Палестина – країною палестинців. Це означає, що Ізраїль не дозволить палестинським біженцям повернутися на територію Ізраїлю. Якби перехідний палестинський уряд Махмуда Аббаса пішов на поступки в цьому питанні, те значне число палестинських біженців не згодилося б з таким рішенням, а ХАМАС отримав би достатні підстави, щоб засудити Аббаса і ФАТХ за зраду інтересів палестинців.

У той же час, вважають політичні спостерігачі, рішення палестино-ізраїльської проблеми не може бути знайдено в ситуації розколу Палестини. Не дивлячись на підтримку з боку США і міжнародного співтовариства, Аббас навряд чи зможе найближчим часом стати лідером, повністю контролюючим ситуацію в Палестині. Він навіть нездатний перешкоджати запуску формуваннями ХАМАС реактивних снарядів по Ізраїлю з території сектора Газа. З точки ж зору Ізраїлю, проект створення палестинської держави, яка загрожуватиме безпеці Ізраїлю, є неприйнятним.

Керівництво ХАМАС по суті відкидає діалог з Ізраїлем в існуючій нині формі, Ізраїльська сторона відмовляється у принципі вести справу з ісламізмом, ставлячись до них виключно як до сили, що не має права на існування в колишньому вигляді. Світова спільнота не випад-

ково в зв'язку з цим намагається наполягати на першорядному встановленні міцного міжпалестинського діалогу і примиренні ворогуючих фракцій.

Проте, про певне просування вперед у справі мирного врегулювання не можна не сказати. За ці місяці виник певний "кредит довір'я" між Аббасом і Ольмертом, які регулярно проводять зустрічі в Єрусалимі для обговорення насущних питань. Ізраїль відпустив на свободу сотні палестинських ув'язнених, що відбували покарання у в'язницях країни, але не запламували себе вбивствами ізраїльтян, і готовий і далі випускати в'язнів, не пов'язаних з терором. Крім того, оголошено про припинення будівництва нових єврейських поселень. Оголошена дата можливої появи на політичній карті миру нової держави – 2008 рік. Хай ця дата і є номінальною – цей термін, як і раніше, може бути у будь-який момент зсунутий новими політичними обставинами, Палестинці покладають великі надії на реалізацію цього їх найграціознішого проекту, тим паче, що США готові всіляко їм у цьому допомагати, правда, не без застережень, здатних з "таким же" успіхом загальмувати весь процес "до кращих часів".

Таким чином, палестинська проблема і зараз залишається однією із гостріших проблем міжнародних відносин. За останнє десятиліття висунуто не один план врегулювання близько-східної проблеми, але жоден із них так і не був втілений у життя. Ситуація в регіоні все більш ускладнюється. Лідери Ізраїлю і Палестинської автономії не можуть дійти до згоди, все це дуже ускладнило можливості вирішення цього питання.

Зараз і араби і ізраїльтяни знаходяться у такій ситуації, коли жоден із учасників конфлікту не має можливості виконати усі вимоги іншої сторони, і в цей же час, немає необхідної сили для нав'язування своїх вимог. Всі спроби проштовхнути переговорний процес до розгляду ключових і разом з тим найбільш складних питань палестино-ізраїльського державного утворення, територіальне розмежування, вирішення проблем біженців, долі Єрусалима, а також розподіл влади над святими місцями так і не дали ніяких результатів. Єдиним шляхом врегулювання палестинської проблеми є шлях переговорів, взаємних компромісів, ліквідації розколу в палестинському русі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитриев Е. Палестинская трагедия. – М.: Международные отношения, 1986. – 160 с.; Киселев В.И. Палестинская проблема в международных отношениях: региональный аспект. – М., 1988. – 210 с.; Звягельская И.Д. "Конфликтная политика" США на Ближнем и Среднем Востоке. – М.: Наука, 1990. – 250 с.
2. Бруз В.С. ООН і врегулювання міжнародних конфліктів. – К., 1995; Коппель О.А. Перська затока: проблема безпеки в 80-90-ті рр.. – К.: Школяр, 1998.
3. Аль-Мурхидж Боссам М.В. ООН и кризис миротворчества в Арабском заливе (90-е годы). – М., 1998; Bregman A., El-Tahri J. The Fifty Years War. Israel and the Arabs. – London, 1998; Walter Laquer. Confrontation: The Middle East War and World Politics. – L: Wildwood House, 1974.

4. Шморгун А. Возможна ли “демократизация Ближнего Востока” по-американски? // Азия и Африка сегодня. – 2005. – № 12. – С. 42.
5. Бакланов А. Ближневосточный мирный процесс: как восстановить динамику? // Там само. – № 6. – С. 32-50.
6. Там само. – С. 43.
7. Киселев В. Перспективы урегулирования палестино-израильского конфликта // Азия и Африка сегодня. – 2005. – № 3. – С. 21.
8. Кузнецов Д. Арабо-израильский конфликт в зеркале общественного мнения в странах Запада и Востока // Азия и Африка сегодня. – 2005. – № 12. – С. 16.
9. Там само.
10. Широков А. Поездка госсекретаря США Кондолизы Райс в арабские страны // Компас. – № 25. – 2005. – С. 14.
11. Там само. – С. 15.
12. Никитин А. Международные конфликты и их урегулирование // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. – № 2. – Ч. 11.
13. Широков А. Поездка Госсекретаря США Кондолизы Райс в арабские страны. – С. 16.
14. Широков А. Израиль – Палестина: 2005 год – год больших возможностей для достижения мира // Компас. – № 1. – 2005. – С. 44.
15. Там само.
16. Там само. – С. 47.
17. Озеров О. Жаркое лето на Ближнем Востоке // Международная жизнь. – 2006. – № 11. – С. 39.
18. Шморгун А. Указ. соч. – С. 45.
19. Керженцев Н. Арабо-израильский конфликт: появится ли свет в конце тоннеля? // Компас. – 2008. – № 1-2. – С. 19; Пьяных Д. Палестино-израильское урегулирование: принципиальные вопросы остаются нерешенными // Компас. – 2007. – № 52. – С. 32.
20. Керженцев Н. Арабо-израильский конфликт: появится ли свет в конце тоннеля? // Компас. – 2008. – № 1-2. – С. 18.
21. Там само.

Надійшла до редколегії 29.04.2008 р.